

Onder beschrijft de toekomst van de *Süryani's*, zoals de Suryoye in Turkije heten, tegen de achtergrond van de algemene minderhedenproblematiek in Turkije. In het Verdrag van Lausanne hebben zij geen aandacht gekregen, en hen negeren past in de Turkse minderhedenpolitiek, die is gebaseerd op ontkenning, gedwongen assimilatie, deportatie en gedwongen migratie. In een volgend opstel wordt het pilot project van de terugkeer van een aantal Suryoye 'ballingen' naar 'hun' dorp beschreven, waarbij de autoriteiten infrastructuurle hand- en spandiensten verleenden. Of dit zal aanslaan, zonder dat er genoeg werkgelegenheid is? Deel 1 van de bundel wordt besloten met opstellen over de discriminatie van de Suryoye, ontvreemding van hun grondbezit, en de rol die het ontbreken van godsdienstvrijheid inneemt in de toetredingsgesprekken van Turkije tot de EU. De strijd om de kloosterlijke bezittingen staan symbool voor de nog steeds voortdurende verdrukking die de Suryoye meemaken.

De bijdragen in deel twee gaan dan ook vooral over het Syrisch-orthodoxe klooster Mor Gabriel, daterend uit 397, nabij Midyat (Mardin) in het zuidoosten van Turkije, en zijn grondbezit. Deze (grond)kwestie wordt door de Turkse autoriteiten afgedaan als een van ontbrekende eigendomsbewijzen. – Afgelopen november nog bevestigde het Hoge Gerechtshof voor beroepen de uitspraak van een lagere rechtbank dat het klooster niet kon aantonen dat het eigenaar was. – Voor de Suryoye en de westerse wereld, Europa en de VS, is het een zaak van rechten van minderheden.

In het 'woord vooraf' schrijft een van de redacteuren, Pieter Omtzigt, Twents CDA-kamerlid en getrouwd met een Suryoyo, dat de bedoeling met de bundel was informatie over zowel het wedervaren van de Syrisch-orthodoxe gemeenschap te geven als ook over de strijd met de Turkse overheid om haar rechten en het behoud van het klooster Mor Gabriel. Dat is goed gelukt, het boek bevat tal van informatieve beschrijvingen, en die stemmen lang niet altijd tot vrolijkheid. Een aantal foto's en prenten versiert verder het boek. Er is sprake van overlap, en een striktere redactie had dat misschien kunnen voorkomen. Maar, gegeven het aantal bijdragen, 20 plus 2 appendices, en de verschillende achtergrond van de schrijvers, wetenschappers, (euro)parlementariërs, leden van NGO's, lijkt me dat niet zo gemakkelijk te verwezenlijken. Jammer dat het geen register kent, maar als bron van informatie is de bundel zeer wel geslaagd.

Durk Hak
(Enschede)

Dawson, Andrew (2013), *Santo Daime. A New Religion*, Londen etc: Bloomsbury, pp. 226, ISBN 9781441154248, £20.69.

Om contact te krijgen met de onzienlijke wereld hebben mensen vaak gebruikt gemaakt van geestverruimende middelen, meestal stoffen uit planten. In het Santo Daime-geloof wordt gebruik gemaakt een drank bereid uit planten uit het Amazonegebied, waarvan de

plant ayahuasca het hoofdbestanddeel vormt. Deze drank, Santo Daime genoemd, wordt gezien als een sacrament waarmee men zich toegang kan verschaffen tot de spirituele wereld. Dawson, kenner van het Santo Daime-geloof, behandelt in dit boek de geschiedenis van (een tak van) de beweging en de transformatie ervan toen zij zich los maakte van het Amazonegebied en een internationale beweging werd. Zijn onderzoek vond plaats tussen 2007-2011.

Santo Daime werd in 1930 gesticht door Raimundo Irineu Serra, door zijn volgelingen Mestre Irineu genoemd. Hij was een Afro-braziliaan die het gebruik van ayahuasca-thee overnam van de indianen. Hij krijgt visioenen waarin hij onder anderen in contact komt met de Rainha da Floresta (de koningin van het woud, i.e. Maria). Hij noemt het mengsel Daime (i.e. geef me – bijv. kracht of genezing). Hij krijgt van haar de taak om genezer te worden en ayahuasca in de Christelijke sfeer te brengen. Daar is wel verwantschap mee: er is veel overlap met het katholieke volksgeloof, immers ook daar is het vragen aan heiligen niet ongebruikelijk. Tevens is er invloed van esoterische genootschappen waardoor karma en reïncarnatie een plaats krijgen in het Daime geloof. Deze elementen werden door Sebastião Mota de Melo (padrinho Sebastião) geïntroduceerd, een spiritist, die zich in 1974 afscheidt en de groep Cefluris vormt. Deze tak wordt verder in het boek gevolgd. Behalve Daime wordt later ook cannabis als sacrament gebruikt en als Heilige Maria aangeduid. Voorts is er invloed van het Umbanda-geloof, waarin ook katholicisme, spiritisme en Afrikaanse religieuze achtergrond zijn gemengd. In Umbanda is reïncarnatie een belangrijk aspect evenals het zich via mediums toegang verschaffen tot het sacrale. Verder konden new age gedachten en elementen van boeddhisme, hindoeïsme en neopaganisme en allerlei moderne therapieën zich later soepel aansluiten.

In het alternatieve religieuze circuit waarbinnen een deel van de stedelijke middenklasse zich beweegt, vindt Santo Daime aanhang, niet alleen in Brazilië maar ook in Noord-Amerika en Europa. Het gebruik van ayahuasca en cannabis stuit eerst op verzet bij overheden, maar wordt geaccepteerd als onderdeel van het religieuze ritueel. De verschuiving in aanhang en de internationalisatie verwijderden de beweging stap voor stap van de opvattingen in de vroegere Amazone-gemeenschappen. Hoe deze veranderingen zich hebben voltrokken is de vraag die Dawson poogt te beantwoorden.

Het rituele repertoire werd en wordt in de Amazone-gemeenschappen in vaste ruimten gehouden (kerken), de stoelen opgesteld in een zeshoekige vorm met in het midden de stervormige sacrale tafel. Mannen en vrouwen zitten gescheiden en ook jong en oud. Er is een duidelijke hiërarchie, qua leeftijd en lengte van lidmaatschap, maar hierin komen, doordat de aanhang nu vooral door de – jongere – stedelijke middelklasse wordt gevormd, veranderingen. Ook de rituelen kennen meer variatie. Tevens zijn er veranderingen te constateren in de wereldbeschouwing. Aanvankelijk was de beweging millennialistisch. De wereld zal binnenkort vergaan, zo werd bijvoorbeeld door padrinho Sebastião voorspeld. In de tijden van beproeving zal het daime-geloof de kennis geven om te overleven en de daime-genootschappen zijn de voorafspiegelingen van de komende goede wereld, die door

bovennatuurlijke machten tot stand komt. Dan is volledige zelfrealisatie mogelijk. Later verandert de visie op het vormen van een betere maatschappij. Dan staat het individu meer centraal. Doordat het individu spiritueel groeit, daarbij geholpen door voorbeelden van leiders en door instructies van gene zijde, zal de maatschappij verbeteren. Ook de opvattingen over wie een medium mag/kan zijn, verandert. Werd aanvankelijk het mediumschap aan een beperkt aantal erkende praticiëns toegewezen, later wordt daar ruimer mee omgegaan: de vroegere regulaties met betrekking tot waar, wanneer, hoe en door wie de boodschappen uit de andere wereld mogen worden ontvangen, worden opgerekt. Al de veranderingen zijn het gevolg van de stedelijke professionele middenklasse, die nu het overgrote deel van de aanhang uitmaakt, zo stelt Dawson herhaalde malen. Zij zijn de dragers van de laat-moderne cultuur, die zich, ook wat de religie aangaat, op de markt begeven en daar kopen wat hun past. Zij zijn in alle opzichten consumenten geworden. Maar hoe past dit bij hun afwijzen van de wereld? In navolging van Webers theodicee en Bourdieus sociodicee (beide opgevat als ideeënstelsels van dominante groepen ter legitiematie van hun privileges), meent Dawson dat de houding van de middelklasse daimista's kan worden omschreven als 'commodity'. Daarmee wil hij aangeven dat de daimista's de huidige wereld wel als egocentrisch en materialistisch verwerpen, maar tevens dat zij het verwerven van goederen en het genieten ervan wel aanvaardbaar achten en dat bovendien ook zien als een bewijs van spirituele groei (die opvatting komt dicht bij de uitverkiezingsthese van Weber, zo stelt Dawson). Hij benoemt concluderend de houding van de daimista's als wereldafwijzend estheticisme.

Mocht met bovenstaande weergave de indruk gewekt zijn dat het boek van Dawson redelijk helder is geschreven, dan is die indruk onjuist. Dawson is geen begenadigd stilist, hij formuleert moeizaam en stroperig, gebruikt veel jargon en steeds weer nieuwe concepten waarvan de heuristische waarde nauwelijks duidelijk wordt en hij herhaalt zich bovendien vaak. Maar wie bereid is zich daar door heen te worstelen, vindt toch wel interessante feitelijke informatie over deze nieuwe religieuze beweging. Problematischer vind ik dat hij niet uitlegt hoe hij zijn onderzoek heeft ingericht. Hij zegt wel iets over interviews, maar met hoeveel mensen hij heeft gesproken en met welke achtergrond en wat hij hun heeft gevraagd, wordt niet aangegeven. Ook zegt hij iets over zijn observaties, maar waar, wat, hoe, hoe vaak hij heeft geobserveerd, blijft gissen. Voor wetenschappers die geïnteresseerd zijn in nieuwe religieuze bewegingen én in langdurig veldonderzoek, is het lezen van dit werk een teleurstelling.

Lammert G. Jansma
(Veenwouden)